

НОВА ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ NALM ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА ВИЩОГО ТЕХНІЧНОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

В.В. Гайворонська

Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"

Створення нових освітніх технологій пов'язано з відмовою від стереотипів традиційної освіти, з формуванням нового мислення, зміною ментальності сучасного педагога й учня [1, 2]. Ключовою невирішеною проблемою [2] при цьому є забезпечення педагогічного впливу не на окремі якості особистості, а на структуру особистості в цілому.

У зв'язку з цим особливий інтерес представляє новий європейський освітній рух, який інтенсивно розвивається протягом останніх років і спрямований на освіту дорослих, зокрема, на удосконалення університетської освіти, відомий як New Adult Learning Movement (NALM) або "Рух відновлення освіти дорослих". Основні принципи і методи цього напрямку викладені в двох монографіях, виданих у Штутгарті і потім – у Лондоні [3, 4]. Методологічною основою цієї системи є положення сучасного людинознавства – антропософськи орієнтованої духовної науки і вальдорфської педагогіки (педагогіки Р. Штайнера), визнаної ЮНЕСКО педагогікою XXI століття. В даний час міністерство освіти і науки України проводить узагальнюючий науково-методичний експеримент всеукраїнського рівня – "Розвиток вальдорфської педагогіки в Україні", розрахований на 12 років.

Вальдорфська педагогіка являє собою приклад втілення в життя ідеї вільного виховання, гуманістичної педагогіки. Це система пізнання і діяльності, самопізнання і саморозвитку індивідуальності в умовах партнерства і співробітництва, у єдності почуттєвого і понадпочуттєвого досвіду духу, душі і тіла [5]. В основі педагогіки Р. Штайнера полягає могутній людинознавський фундамент – створене їм антропософське вчення про індивідуальність людини, про його триєдність, основними компонентами якого є тіло, душа і дух.

Одне з головних відкриттів Р. Штайнера полягає у тому, що три вищезгадані складові психіки людини, що виступають у єдності і взаємодії в цілісній особистості, пов'язані не тільки з нервовою системою, як вважає сучасна психологія і педагогіка, і орієнтовані винятково на інтелект, але з усією фізичною організацією людини. При цьому на нервово-почуттєву систему спирається тільки розумова діяльність. Фізіологічною основою емоційної діяльності служить система подиху і кровообігу, так називана ритмічна система. Вольова

діяльність спирається на систему обміну речовин і органів руху. На цьому антропологічному фундаменті будуються, відповідно до віку, педагогічні технології, що цілісним образом розвивають людину: не тільки її інтелект, але і почуття, і волю.

Таким чином, система освіти дорослих NALM [3, 4] вигідно відрізняється тим, що ґрунтується на міцному, практично вивіреному філософському і психолого-педагогічному фундаменті. Вона успішно апробована у багатьох європейських країнах і в Україні. Відповідно до NALM, процес навчання спирається на всі три щиросердечні сили і розвиває їх. Принципова складність освіти дорослих полягає, в першу чергу, у тому, що дорослий вже знаходиться на визначеному рівні розвитку у визначеній життєвій сфері і має вже напрацьовані стереотипи мислення і дій. Його перевага у тому, що він може навчатися свідомо, але для цього в нього повинна бути мотивація до навчання.

Як і вальдорфська педагогіка, NALM є принципово новою освітньою системою, що виникла як внесок у сучасні духовні умови і вже сьогодні має у своєму розпорядженні якості, що роблять її практичним і оперативним шляхом роботи, життя, буття. Як відомо [1, 2], ефективність освітніх технологій значною мірою визначається інтеграцією психологічних і педагогічних факторів, що впливають на процес навчання, із внутрішньою структурою особистості того, кого навчають, з його індивідуальними можливостями і потребами.

Освіта дорослих виходить з того, що навчання повинне розбудити волю того, що навчають. Спонування волі – це пробудження мотивації до навчання, дефіцит якої так гостро відчувається в наш час. Навчання, зміна, розвиток – це зібрані воедино три аспекти процесу, що триває послідовно протягом усього людського життя. Цей процес не повинен проходити спонтанно, він завжди має потребу в обміркованому розвитку. Навчання завжди означає – перебороти опір, зробити зусилля. При навчанні дорослих повинна бути задіяна незалежна, самостійна воля людини, а той, хто навчає дорослих, повинен бути "митцем волі". У свій час І. Кант, розділяючи культуру простого уміння і культуру дисципліни волі, звертав увагу, що перша здатна прокласти дорогу злу, якщо друга не буде надійною противагою.

Пробудження незалежної волі людини, волі учитися є дуже важливим, тому що ця незалежна воля учитися пов'язана з природою "Я" людини. Р. Штайнер характеризує "Я" людини як "працюючу" волю. Вона виявляється у якості життєвих сил або енергії і пов'язана з теплом. Зв'язок між "Я" і волею живе в елементі тепла. Подібно до того, як будь яка справа, що ми робимо, фізично супроводжується виділенням фізичного тепла, так і, коли ми (наше "Я") виказуємо щирий інтерес, з'являється щиросердечне тепло – ентузіазм щодо прекрасного, доброго, щирого, цікавого. Наше "Я" живе в теплі і робить тепло, як продукт ентузіазму. Недарма говорять: "Він палає цією справою", або "полум'я ентузіазму". Якщо цей ентузіазм веде до діяльності, то "Я" і воля з'єднуються. Прояв активності до чого-небудь, що наповняє людини ентузіазмом, є пробудженням волі.

У процесі освіти людину підтримують три стимули, що збуджують логічно спрямовану волю: стимул знання, стимул розвитку і стимул до удосконалення. Стимул знання – самий свідомий. Він допомагає перебороти почуття ізоляції у світі і зрозуміти світ і себе. Стимул розвитку є основною силою душі, що перетворює її. Свій розвиток і перетворення людина переживає через фази своєї біографії. Стимул удосконалювання пов'язаний з почуттям незадоволеності: усе могло бути зроблене краще. Глибоко у душі ми знаємо, що ми завжди на шляху, що ми ще далекі від актуалізації свого повного людського потенціалу, але ми здатні удосконалюватися.

Сучасна освіта стоїть перед питанням – яким чином розбудити ці три стимули у людині. В освітній системі NALM детально розроблені принципи, методи, форми, що будять у студентів незалежну волю вчитися, волю, що постійно буде підтримуватися цими трьома стимулами.

Зазначені три стимули пов'язані з другою метою освіти дорослих. Характеристика дорослих – це їхня незалежність, внутрішня автономія й індивідуальний спосіб дії. Усе це повинно бути засновано на власному, незалежному судженні. Чи розвивають викладачі у студентів здатності до незалежного судження, або, навпаки, закладають уже відомі концептуальні моделі, методи, навички, нав'язуючи їх студентам, що пізніше стане основою феномену професійної деформації. Сучасна ситуація у вищій освіті зумовлена останнім. Незалежна здатність судження повинна стати первином освіти фахівців-творців, і тут важливі конкретні шляхи формування такого судження, що пропонує NALM.

Таким чином, дві основні цілі: пробудження волі і розвиток незалежного судження полягають в основі нової технології освіти [3], і вони повинні бути ґрунтом для будь-якої системи освіти, що відповідає духу нашого часу.

Уся система освіти старого типу (подібна шкільному навчанню) поставила більшість педагогів у такі умови, що для них дуже важко своїми зусиллями перейти до іншого стилю навчання. Не є таємницею, що причиною цього є той факт, що більшість учених стають педагогами без належної підготовки до професії викладача. У свою чергу, "шкільний" тип навчання, що все ще існує в університетах, не викликає необхідні процеси змін у студентах між 18 і 21 роками, що на все їхнє життя визначає складності у самореалізації, самоактуалізації. Тут слід зазначити, що світовий рух Вальдорфської педагогіки являє приклад освіти, яка добре готує своїх студентів до переходу до зрілості і навчання "по-дорослому".

У цьому зв'язку надзвичайно актуальної є проблема професійної підготовки педагогів для роботи у відкритих освітніх системах, удосконалення психолого-педагогічного тренування, особливо щодо роботи їх як дослідників, творців і митців педагогічного процесу. Досвід, уміння і знання тих, що викладають, є нічим іншим, як засобом прискорення

розвитку інших. Сьогодні саме компетентний педагог, що володіє принципами і методами освіти дорослих, уособлює *новий тип викладача*, як людини, що "дає можливість" розвивати особистість іншої людини. Такий педагог нового типу зможе створити умови для виховання фахівців, коли в процесі навчання зникнуть будь-які прояви пасивного, залежного прийняття, яке ґрунтується на сліпій вірі й авторитеті.

На наш погляд, необхідно:

– підсилити фундаментальне освіту студентів і поглибити їх гуманітарну підготовку шляхом залучення методів більш ефективного оволодіння навчальним матеріалом і вивільнення додаткового часу за рахунок ритмічної організації і структурування навчального процесу, складання інтегрованих програм і активізації творчих здібностей ;

– розвинути імпульс до пробудження волі кожного студента до навчання і самостійної роботи над власним розвитком у професійній і моральній сфері, до усвідомлення й оволодіння якостями соціальної і культурної відповідальності;

– викладачам опанувати конкретні психолого-педагогічні методики активізації власних пізнавальних можливостей і уміння вмикати особисті сили тих, що навчаються, в процесі навчання.

1. Зязюн И.А. Технологизация образования в контексте усовершенствования профессионального развития личности // Развитие педагогических и психологических наук в Украине, 1992–2002. Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України. – Ч. 2. – Харків: ОВС, 2002. – С. 28–44.
2. Сыроева С.А. Педагогические технологии в современном образовательном пространстве // Развитие педагогических и психологических наук в Украине, 1992–2002. Збірник наукових праць до 10-річчя АПН України. – Ч. 2. – Харків: ОВС, 2002. – С. 311–325.
3. Coenraad van Houten *Awaking the Will. Principles and process in Adult Learning* Temple LODGE. – London. – 230 p.
4. Coenraad van Houten *Practising Destiny. Principles and process in Adult Learning* Temple LODGE. – London. – 180 p.
5. Ионова Е.Н. Вальдорфская педагогика: теоретико-методологические аспекты. – Харьков: Бизнес Информ, 1997. – 300 с.